

Трудові правовідносини в період воєнного стану в Україні

У період дії воєнного стану не застосовуються норми законодавства про працю у частині відносин, врегульованих Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі – Закон). Положеннями цього Закону права працівників значно звужуються порівняно з мирним часом.

Окрім кола правовідносин, які унормовані в цьому Законі, до питань, що регулюють трудові відносини в умовах воєнного часу можна віднести:

1. Бронювання працівників під час воєнного стану та мобілізації.
2. Оформлення звільнення працівника через призов по мобілізації.
3. Дії роботодавця в період воєнного стану.
4. Залучення працівників для суспільно корисних робіт або до трудової повинності.

Видання розраховане на широке коло читачів, працівників підприємств, установ, організацій усіх форм власності, їх роботодавців, представників профспілок, кадрових працівників, практикуючих правників, здобувачів юридичної освіти та їх викладачів.

ТРУДОВІ
ПРАВОВІДНОСИНИ
В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО
СТАНУ В УКРАЇНІ

Видавничий дім
«ПРОФЕСІОНАЛ»
Київ — 2022

Упорядники:

Дрозд Валентина Георгіївна — начальник 3-го науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства Державного науково-дослідного інституту МВС України, доктор юридичних наук, доцент;

Дрозд Олексій Юрійович — начальник відділу докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент;

Журавльов Дмитро Володимирович — доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, голова науково-експертної ради при Підкомітеті з питань запобігання та протидії політичній корупції Верховної ради України;

Петков Сергій Валерійович — доктор юридичних наук, професор.

Трудові правовідносини в період воєнного стану в Україні. — К. : ВД «Професіонал», 2022. — 422 с.

ISBN 978-611-01-2500-0

У період дії воєнного стану не застосовуються норми законодавства про працю у частині відносин, врегульованих Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі – Закон). Положеннями цього Закону права працівників значно звужуються порівняно з мирним часом.

Окрім кола правовідносин, які унормовані в цьому Законі, до питань, що регулюють трудові відносини в умовах воєнного часу можна віднести:

1. Бронювання працівників під час воєнного стану та мобілізації.
2. Оформлення звільнення працівника через призов по мобілізації.
3. Дії роботодавця в період воєнного стану.
4. Залучення працівників для суспільно корисних робіт або до трудової повинності.

Видання розраховане на широке коло читачів, працівників підприємств, установ, організацій усіх форм власності, їх роботодавців, представників профспілок, кадрових працівників, практикуючих правників, здобувачів юридичної освіти та їх викладачів.

УДК 351.83:355.241(477)

ISBN 978-611-01-2500-0

ВСТУП

22 травня 2022 року Верховна Рада прийняла Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» від 17.05.2022, за яким воєнний стан в Україні продовжують з 05:30 25 травня 2022 року строком на 90 діб, — до 22 серпня 2022 року.

На цей період можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини й громадянина, зокрема ті, які передбачені статтями 43-44 Конституції України.

У період дії воєнного стану не застосовуються норми законодавства про працю у частині відносин, врегульованих Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі – Закон). Положеннями цього Закону права працівників значно звужуються порівняно з мирним часом.

Окрім кола правовідносин, які унормовані в цьому Законі, до питань, що регулюють трудові відносини в умовах воєнного часу можна віднести:

1. Бронювання працівників під час воєнного стану та мобілізації.
2. Оформлення звільнення працівника через призов по мобілізації.
3. Дії роботодавця в період воєнного стану.
4. Залучення працівників для суспільно корисних робіт або до трудової повинності.

Видання розраховане на широке коло читачів, працівників підприємств, установ, організацій усіх форм власності, їх роботодавців, представників профспілок, кадрових працівників, практикуючих правників, здобувачів юридичної освіти та їх викладачів.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ТА ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»

Стаття 1. Дія норм законодавства про працю в умовах воєнного стану

1. Цей Закон визначає особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

2. На період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 Конституції України.

3. У період дії воєнного стану не застосовуються норми законодавства про працю у частині відносин, врегульованих цим Законом.

Стаття 2. Особливості укладення трудового договору в умовах воєнного стану

1. У період дії воєнного стану сторони за згодою визначають форму трудового договору.

2. При укладенні трудового договору в період дії воєнного стану умова про випробування працівника під час прийняття на роботу може встановлюватися для будь-якої категорії працівників.

3. Метою оперативного залучення до виконання роботи нових працівників, а також усунення кадрового дефіциту та браку робочої сили, у тому числі внаслідок фактичної відсутності працівників, які евакуювалися в іншу місцевість, перебувають у відпустці, простої, тимчасово втратили працездатність або місцезнаходження яких тимчасово невідоме, роботодавець можуть укладати з новими працівниками строкові трудові договори у період дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутнього працівника.

Стаття 3. Особливості переведення та зміни істотних умов праці в умовах воєнного часу

1. У період дії воєнного стану роботодавець має право перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (крім переведення на роботу в іншу місцевість, на території якої тривають активні бойові дії), якщо така робота не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, що ставлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей, з оплатою праці за виконану роботу не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою.

2. У період дії воєнного стану норми частини третьої статті 32 Кодексу законів про працю України та інших законів України щодо повідомлення працівника про зміну істотних умов праці не застосовуються.

Стаття 4. Особливості розірвання трудового договору з ініціативи працівника

1. У зв'язку з веденням бойових дій у районах, в яких розташоване підприємство, установа, організація, та існування загрози для життя і здоров'я працівника він може розірвати трудовий договір за власною ініціативою у строк, зазначений у його заяві (крім випадків примусового залучення до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, залучення до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури).

Стаття 5. Особливості розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця

1. У період дії воєнного стану допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку) із зазначенням дати звільнення, яка є першим робочим днем, наступним за днем закінчення тимчасової непрацездатності, зазначеним у документі про тимчасову непрацездатність, або першим робочим днем після закінчення відпустки.

2. У період дії воєнного стану норми статті 43 Кодексу законів про працю України не застосовуються, крім випадків звільнення працівників підприємств, установ або організацій, обраних до профспілкових органів.

Стаття 6. Особливості встановлення та обліку часу роботи та часу відпочинку

1. Нормальна тривалість робочого часу працівників у період воєнного стану не може перевищувати 60 годин на тиждень.

2. Для працівників, яким відповідно до законодавства встановлюється скорочена тривалість робочого часу, тривалість робочого часу не може перевищувати 50 годин на тиждень.

3. П'ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється роботодавцем за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення).

4. Час початку і закінчення щоденної роботи (зміни) визначається роботодавцем.

5. Тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочена до 24 годин.

6. У період дії воєнного стану не застосовуються норми статті 53 (тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів), частини першої статті 65, частин третьої — п'ятої статті 67 та статей 71-73 (святкові і неробочі дні) Кодексу законів про працю України.

Стаття 7. Особливості організації кадрового діловодства та архівного зберігання кадрових документів у роботодавця

1. У період дії воєнного стану порядок організації кадрового діловодства та архівного зберігання кадрових документів у районах активних бойових дій визначається роботодавцем самостійно, за умови забезпечення ведення достовірного обліку виконуваної працівником роботи та обліку витрат на оплату праці.

Стаття 8. Робота в нічний час

1. У період дії воєнного стану не залучаються до роботи в нічний час без їх згоди: вагітні жінки і жінки, які мають дитину віком до одного року, особи з інвалідністю, яким за медичними рекомендаціями протипоказана така робота.

2. У період дії воєнного стану норми частин першої і другої статті 54 Кодексу законів про працю України не застосовуються.

Стаття 9. Особливості залучення до роботи деяких категорій працівників

1. У період дії воєнного стану дозволяється застосування праці жінок (крім вагітних жінок і жінок, які мають дитину віком до одного року) за їхньою згодою на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах.

2. Працівники, які мають дітей (крім випадків, визначених статтею 8 цього Закону), у період дії воєнного стану можуть залучатися за їхньою згодою до нічних і надурочних робіт, робіт у вихідні, святкові і неробочі дні, направлятися у відрядження.

Стаття 10. Оплата праці

1. Заробітна плата виплачується працівнику на умовах, визначених трудовим договором.

2. Роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права працівників на своєчасне отримання заробітної плати.

3. Роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталось внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили.

Звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати.

4. У разі неможливості своєчасної виплати заробітної плати внаслідок ведення бойових дій, строк виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства.

Стаття 11. Зупинення дії окремих положень колективного договору.

1. На період воєнного стану дія окремих положень колективного договору може бути зупинена за ініціативою роботодавця

Стаття 12. Відпустки

1. У період дії воєнного стану щорічна основна оплачувана відпустка надається працівникам тривалістю 24 календарні дні.

2. У період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури.

3. Протягом періоду дії воєнного стану роботодавець на прохання працівника може надавати йому відпустку без збереження заробітної плати без обмеження строку, встановленого частиною першою статті 26 Закону України «Про відпустки».

Стаття 13. Призупинення дії трудового договору

1. Призупинення дії трудового договору — це тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором.

Дія трудового договору може бути призупинена у зв'язку з військовою агресією проти України, що виключає можливість надання та виконання роботи.

Призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин.

2. Призупинення дії трудового договору роботодавець та працівник за можливості мають повідомити один одного у будь-який доступний спосіб.

3. Відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам на час призупинення дії трудового у повному обсязі покладається на державу, що здійснює військову агресію проти України.

Стаття 14. Діяльність профспілок

1. У межах своєї діяльності професійні спілки повинні максимально сприяти забезпеченню обороноздатності держави та забезпечувати громадський контроль за мінімальними трудовими гарантіями, передбаченими цим Законом.

2. На період дії воєнного стану призупиняється дія статті 44 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» та відповідні норми колективних договорів.

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Главу XIX «Прикінцеві положення» Кодексу законів про працю України (Відомості Верховної Ради УРСР, 1971 р., додаток до № 50, ст. 375) доповнити пунктом 2 такого змісту:

«2. Під час дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», діють обмеження та особливості організації

трудових відносин, встановлені Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану».

3. Цей Закон діє протягом воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», та втрачає чинність з дня припинення або скасування воєнного стану, крім частини третьої статті 13 цього Закону, яка втрачає чинність з моменту завершення виплати державою, що здійснює військову агресію проти України, відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам.

Президент України
м. Київ
15 березня 2022 року
№ 2136-ІХ

В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ

Правовий статус Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»

З аналізу ст. 1 Закону можна зробити висновок про те, що його приписи носять спеціальний характер по відношенню до інших нормативних актів. Таким чином цей Закон є класичним зразком спеціального законодавства, коли його норми мають перевагу над нормами іншого законодавства, що регулює конкретні правовідносини. В нашому випадку цікава така юридична сила Закону – він є спеціальною нормою навіть відносно до приписів Конституції України.

Так, у ч. 2. ст. 1 Закону зазначене, що «На період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 Конституції України». Тобто вказані норми Конституції України і правові гарантії, ними визначені діють в обсязі, що передбачено цими Законом. Отже, ч. 2 ст. 1 Закону обмежує конституційні гарантії трудових прав громадян України на період дії воєнного стану:

Стаття 43. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Використання примусової праці забороняється. Не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан.

Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом.

Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється.

Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення.

Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом.

Стаття 44. Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей.

Ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку.

Заборона страйку можлива лише на підставі закону.

Що стосується законодавства про працю, то ч. 3 ст. 1 Закону визначає, що у період дії воєнного стану не застосовуються норми законодавства про працю у частині відносин, врегульованих цим Законом.

Дія Закону в часі регулюються нормами Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Особливості укладання трудового договору під час дії воєнного стану

За приписами ст. 2 Закону прийом на роботу під час діє воєнного стану відхиляється від базової процедури законодавства про працю в бік спрощення. Тут ще є перетин з нормами ст. 7 цього Закону, яка дозволяє роботодавцеві У період дії воєнного стану порядок організації кадрового діловодства та архівного зберігання кадрових документів у районах активних бойових дій визначається роботодавцем самостійно, за умови забезпечення ведення достовірного обліку виконуваної працівником роботи та обліку витрат на оплату праці. Тобто більшість формальностей при прийому на роботу покладається на згоду сторін трудових відносин.

Окремо слід виділити три таких моменти:

форму трудового договору сторони (тобто, роботодавець та працівник) визначають самостійно, за угодою сторін;

випробувальний термін під час дії воєнного стану можна встановлювати будь-якому новоприйнятому працівнику;

можна укладати строковий трудовий договір із будь-яким новоприйнятим працівником на час дії воєнного стану.

Що стосується форми трудового договору, то вочевидь буде використовуватися звичайна схема «заява-наказ», без складання великих документів під назвою «трудоий договір». Представляє інтерес питання, чи можливе усне укладання трудового договору. Норма такого не забороняє (одночасно й не дозволяє). Тобто було б бажано офіційних роз'яснень, від Мінекономіки.

Випробувальний термін та строковий трудовий договір в сенсі ст. 2 Закону визначають розширення прав роботодавців та одночасно звуження прав найманих працівників. Обидві норми фактично спрямовані на полегшення процедури звільнення працівника. Тобто роботодавець під час дії воєнного стану не зобов'язаний під час війни забезпечувати роботою працівників безстроково, особливо, якщо він не впевнений у тому, що новоприйнятий працівник влаштуватиме його своїми фактичними трудовими навичками, або у тому, що бізнес буде триматися впродовж тривалого часу. Тут багато складових.

Особливості зміни істотних умов праці та переведення працівників в умовах воєнного часу

Ці особливості визначає ст. 3 Закону.

Як відомо, щоб змінити суттєві умови трудового договору, такі, як розмір оплати праці (у бік зменшення), графік роботи, місце роботи на постійній основі, роботодавець мав про це попередити за два місяці. У цю норму (ст. 32 КЗпП) свої правки привніс карантин через коронавірус Covid-19. Тепер ст. 3 Закону дає право роботодавцю не повідомляти працівника за два місяці про зміну істотних умов праці.

Що стосується переведення працівників, то ст. 3 Закону визначає, що в період дії воєнного стану роботодавець має право перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (крім

переведення на роботу в іншу місцевість, на території якої тривають активні бойові дії), але за певних обставин:

така робота не протипоказана працівникові за станом здоров'я; лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій; а також інших обставин, що ставлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей.

При цьому з оплатою праці за виконану роботу не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою.

Особливості розірвання трудового договору у період дії воєнного стану

Ці особливості регулюють ст.ст. 4, 5 Закону.

У працівника з'явилася можливість законно звільнитися день-у-день за власним бажанням. Щоправда, ця нова норма стосується тих районів, де ведуться бойові дії.

Винятком тут буде примусове залучення особи до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, залучення до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури, тут процедура регулюється іншими нормами.

Практично це означає, що будуть максимально спрощені усі формальності, буквально у телефонному режимі. Також можна домовитись про те, як надіслати заяву і отримати наказ про звільнення. Якщо роботодавець має змогу, то він в цей день може оформити ваше звільнення. Проте такої можливості не має, то не виключено, що дооформлювати документи, скоріш за все, доведеться після війни.

У роботодавця з'явилося право з власної ініціативи звільняти працівників під час:

тимчасової непрацездатності (оформленої у встановленому порядку); відпустки (крім декретної, тобто, по вагітності та пологах та по догляду до 3-х років).

Звертаємо увагу – при цьому днем звільнення у цих випадках вважається перший робочий день після закінчення лікарняного або відпустки.

Згода профспілки на звільнення з ініціативи роботодавця ст. 6 Закону так само не вимагає. Єдиним винятком залишилось звільнення працівників підприємств, установ або організацій, обраних до профспілкових органів.

Коротенький висновок: права працівників звужені, права роботодавців розширені.

Особливості нормування тривалості робочого часу у період дії воєнного стану

Закон збільшив на час воєнного стану граничну тижневу норму робочого часу до 60 годин, а скороченого робочого часу — до 50 годин (ч. 1, 2 ст. 6 Закону).

Увага! Збільшення тижневої норми робочого часу є правом, проте не обов'язком роботодавця.

Що впливає на цей процес? Справа в тому, що в період дії воєнного не засовуються окремі норми КЗпП, а саме:

статті 53 — тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів;

частини 1 статті 65 — граничні норми надурочних робіт. Обов'язку обліковувати надурочні години Закон № 2136 не скасовує;

частин 3—5 статті 67 — перенесення вихідного дня, що збігається з святковим чи неробочим, перенесення робочих днів за рекомендацією КМУ і строки повідомлення про це працівників;

статті 71 — підстави залучити працівників до роботи у вихідний день;

статті 72 — види компенсацій за роботу у вихідний день;

статті 73 — святкові та неробочі дні та обмеження щодо залучення до роботи в ці дні.

Отже, після вступу у силу Закону, відповідно розрахунок норми робочого часу у 2022 змінився.

При цьому в умовах воєнного стану роботодавець одноосібно:

визначає час початку і закінчення щоденної роботи (зміни) (ч. 4 ст. 6 Закону);

може скоротити тривалість щотижневого безперервного відпочинку до 24 годин (ч. 5 ст. 6 Закону).

П'ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлює роботодавець за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями, у разі їх створення (ч. 3 ст. 6 Закону). На нашу думку, це мало стосуватися підприємств, віднесених до критичної інфраструктури.

Особливості роботи у нічний час в період дії воєнного стану, а також надурочних роботах, на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах

Вказані особливості регулюються ст.ст. 8, 9 Закону.

Ліпше за все можна підкреслити ці особливості у вигляді порівняльних таблиць.

Отже, забороняється залучення до роботи в нічний час:

Стаття 55 КЗпП	Стаття 8 Закону
вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до трьох років	вагітні жінки і жінки, які мають дитину віком до одного року
осіб, молодших вісімнадцяти років	–
інших категорій працівників, передбачених законодавством.	особи з інвалідністю, яким за медичними рекомендаціями протипоказана така робота

Таким чином, право працювати вночі отримали неповнолітні, а також жінки, в яких дитині більше одного року. Щодо жінок, то на час воєнного стану взагалі перелік робіт, на яких вони можуть працювати значно розширився.

Також змінився перелік щодо заборони жінкам працювати на важких роботах:

Стаття 174 КЗпП	Стаття 9 Закону
<p>Забороняється застосування праці жінок на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах, крім деяких підземних робіт (нефізичних робіт або робіт по санітарному та побутовому обслуговуванню)</p> <p>Забороняється також залучення жінок до підймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми</p> <p>. Перелік важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок, а також граничні норми підймання і переміщення важких речей жінками затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони праці</p>	<p>У період дії воєнного стану дозволяється застосування праці жінок (крім вагітних жінок і жінок, які мають дитину віком до одного року) за їхньою згодою на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах.</p>

Звертаємо увагу, що працівники, які мають дітей (крім випадків, визначених статтею 8 цього Закону), у період дії воєнного стану можуть залучатися за їхньою згодою до нічних і надурочних робіт, робіт у вихідні, святкові і неробочі дні, направлятися у відрядження.

Увага! Погоджуватися на такі умови праці чи ні, і в період воєнного стану залишається правом працівників, оскільки мова йде про трудові відносини, а не про трудову повинність.

Оплата праці в умовах воєнного стану

Ці відносини врегульовані у ст. 10 Закону.

Зауважимо, що в цих правовідносинах роботодавці великих поблажок не отримали. Закон зобов'язує сплачувати зарплату працівникам в тому розмірі, який визначений у трудовому договорі (саме тому працівникам слід дбати при прийнятті на роботу про документальне оформлення, при цьому всі умови праці, зокрема, щодо оплати праці, мають бути чітко означені).

Також слід згадати, що ніякого зменшення розміру мінімальної зарплати не відбулося. Це означає, що за повністю виконану норму робочого часу працівнику, якому встановлено місячний оклад, не може бути нараховано менш, ніж 6500 грн. Слід ще нагадати, що обов'язок індексації зарплати також залишився.

На користь роботодавця внесена до Закону пряма норма про відсутність відповідальності роботодавця у випадку затримки у виплаті зарплати, якщо роботодавець доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили.

Проте звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати.

Особливості дії колективного договору у період дії воєнного стану

За приписами ст. 11 Закону на період воєнного стану дія окремих положень колективного договору може бути зупинена за ініціативою роботодавця.

У практичній площині роботодавець має право скасувати доплати, надбавки, премії або призупинити інші соціально-економічні відносини між працівниками і роботодавцем.

Працівників необхідно повідомити про зміни до того, як вони почнуть виконувати роботу у нових умовах.

Особливості надання відпусток у період дії воєнного стану

Ці особливості визначені ст. 12 Закону.

Щорічна основна оплачувана відпустка на час війни становитиме 24 календарні дні. На відміну від приписів ст. 6 Закону України «Про відпустки», яка передбачала для окремих категорій працівників щорічну відпустку більшої тривалості, норма Закону передбачає для усіх працівників без винятку вказаний розмір щорічної оплачуваної основної відпустки.

У період дії воєнного стану роботодавець може відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпусток (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури (ч. 2 ст. 12 Закону).

Протягом періоду дії воєнного стану роботодавець на прохання працівника може надавати йому відпустку без збереження заробітної плати без обмеження строку, встановленого частиною першою ст. 26 Закону про відпустки (ч. 3 ст. 12 Закону).

Новела трудового права — призупинення дії трудового договору під час воєнного стану

Призупинення дії трудового договору – це тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором (ст. 13 Закону).

Тобто, це працює в обидві сторони: як роботодавець може заявити «в мене наразі немає для тебе роботи, бо війна», так і працівник може заявити «я не вийду на роботу, бо війна». І для цього не обов'язково когось звільняти. Призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин.

Таким чином дія трудового договору може бути призупинена у зв'язку з військовою агресією проти України, що виключає можливість надання та виконання роботи.

Призупинення дії трудового договору роботодавець та працівник за можливості мають повідомити один одного у будь-який доступний спосіб.

Що стосується оплати за цей період, то законодавець передбачив особливу норму, оскільки це не може бути покладено на роботодавця, така собі норма на майбутнє (ч. 3 ст. 13 Закону) – відшкодування заробітної плати, гарантійних

та компенсаційних виплат працівникам на час призупинення дії трудового у повному обсязі покладається на державу, що здійснює військову агресію проти України.

Особливості діяльності профспілок під час дії воєнного стану

За приписами ст. 14 Закону на профспілки покладається завдання максимально сприяти забезпеченню обороноздатності держави та забезпечувати громадський контроль за мінімальними трудовими гарантіями, передбаченими цим Законом (ч. 1 ст. 14 Закону).

При цьому на період дії воєнного стану призупиняється дія статті 44 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (в частині відрахування коштів підприємствами, установами, організаціями первинним профспілковим організаціям на культурно-масову, фізкультурну і оздоровчу роботу) та відповідні норми колективних договорів (ч. 2 ст. 14 Закону).

Особливості дії Закону у часі

За приписами п. 3 Прикінцевих положень Закону він діє протягом воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», та втрачає чинність з дня припинення або скасування воєнного стану, крім частини третьої статті 13 цього Закону, яка втрачає чинність з моменту завершення виплати державою, що здійснює військову агресію проти України, відшкодування заробітної плати, гарантійних та компенсаційних виплат працівникам.

ІНШІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ТА ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану

Слід одразу зауважити, що в цьому випадку мова йде не про трудові відносини, яким притаманне така складова, як добровільність. Мова йде про інші відносини – трудову повинність.

Трудова повинність — це залучення працівників чи цивільного населення для виконання робіт військово-оборонного характеру.

Специфіка застосування поняття «трудова повинність» полягає в тому, що громадяни залучатимуться до примусового виконання робіт оборонного характеру, а також до ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру у період мобілізації та воєнного часу без обов'язкової згоди.

До переліку суспільно корисних робіт, що виконуються в умовах воєнного часу, додано види, які спрямовані на забезпечення обороноздатності держави (ремонтно-відновлювальні роботи, що проводяться на державних кордонах, аеродромах, фортифікаційних спорудах).

Також охоплено інші роботи, які пов'язані з ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, що виникли в період дії воєнного стану (розбір завалів, доріг тощо, а також виконання робіт, пов'язаних із забезпеченням потреб Збройних Сил та інших військових формувань).

Нині ці відносини регулюються приписами Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, що затверджений Постановою КМУ від 13 липня 2011 р. № 753 (з наступними змінами).

Цей документ визначає правові та організаційні засади залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, що виконуються під час запровадження трудової повинності (далі — суспільно-корисні роботи), а також регулює питання соціального захисту працездатних осіб, що залучаються до їх виконання.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА від 13 липня 2011 р. № 753 Київ

Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 475 від 23.09.2014, № 1169 від 30.12.2015, № 312 від 10.04.2019}

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 8 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” Кабінет Міністрів України постановляє:

{Вступна частина із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1169 від 30.12.2015}

1. Затвердити Порядок залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, що додається.

2. Міністерству соціальної політики, Міністерству оборони, Міністерству надзвичайних ситуацій, Міністерству економічного розвитку і торгівлі, Міністерству фінансів в разі потреби надавати роз’яснення у межах компетенції щодо застосування Порядку, затвердженого цією постановою.

Прем’єр-міністр України
Інд. 26

М.АЗАРОВ

ПОРЯДОК
залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах
воєнного стану

1. Цей Порядок визначає правові та організаційні засади залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, що виконуються під час запровадження трудової повинності (далі — суспільно-корисні роботи), а також регулює питання соціального захисту працездатних осіб, що залучаються до їх виконання.

*{Пункт 1 із змінами, внесеними згідно з Постановою
КМ № 475 від 23.09.2014}*

2. Дія Порядку поширюється на військове командування, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також підприємства, установи і організації незалежно від форми власності (далі — підприємства).

3. У цьому Порядку терміни вживаються у такому значенні:

*{Абзац перший пункту 3 в редакції Постанови
КМ № 475 від 23.09.2014}*

суспільно корисні роботи — види тимчасової трудової діяльності працездатних осіб в умовах воєнного стану, які провадяться для виконання робіт, що мають оборонний характер, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, що виникли в період воєнного стану, та їх наслідків, задоволення потреб Збройних Сил, інших військових формувань і сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки та системи забезпечення життєдіяльності населення, а також не можуть бути пов'язані з підприємництвом або іншою діяльністю, спрямованою на одержання прибутку, та до яких належать роботи і послуги, що не потребують, як правило, спеціальної професійної підготовки;

*{Абзац пункту 3 в редакції Постанови
КМ № 475 від 23.09.2014}*

трудова повинність — короткостроковий трудовий обов'язок на період мобілізації і воєнного часу з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, які виникли в період воєнного стану, та їх наслідків, що не потребує обов'язкової згоди особи, стосовно якої запроваджується такий трудовий обов'язок.

*{Абзац пункту 3 в редакції Постанови
КМ № 475 від 23.09.2014}*

Інші терміни вживаються у цьому Порядку в значенні, наведеному в Законі України «Про правовий режим воєнного стану», Женевській Конвенції від 12 серпня 1949 р. «Про захист цивільного населення під час війни», Законі України «Про прожитковий мінімум» і Кодексі законів про працю України.

4. Військове командування разом з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого

самоврядування, а якщо це неможливо, самостійно приймає рішення про запровадження трудової повинності та залучення працездатних осіб до виконання суспільно корисних робіт, яке доводиться до відома населення через засоби масової інформації.

У рішенні зазначаються обставини, що склалися в регіоні (місцевості, населеному пункті), і несприятливі фактори техногенного, природного та воєнного характеру, що створюють загрозу для населення та істотно знижують рівень забезпечення його життєдіяльності, шляхи протидії таким факторам і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

У рішенні також зазначаються:

обґрунтування необхідності залучення працездатних осіб до виконання суспільно корисних робіт;

критерії відбору таких осіб, зокрема, за віком, професією, спеціальністю;

перелік груп (бригад, загонів) працездатних осіб, що залучаються до виконання суспільно корисних робіт, їх орієнтовна чисельність та порядок взаємодії;

перелік видів суспільно корисних робіт, до виконання яких залучаються працездатні особи;

межі території, транспортні маршрути та найменування об'єктів, де планується виконання зазначених робіт;

місце та час збору працездатних осіб, що залучаються до виконання суспільно корисних робіт, строк їх виконання;

посадові особи, які відповідають за інформування, оповіщення та збір зазначених осіб;

підприємства — замовники суспільно корисних робіт, де працюватимуть такі особи;

інші питання, вирішення яких сприятиме виконанню таких робіт.

5. До суспільно корисних робіт залучаються працездатні особи, у тому числі особи, що не підлягають призову на військову службу, які за віком і станом здоров'я не мають обмежень до роботи в умовах воєнного стану (крім працездатних осіб, що залучені до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення і заброньовані за підприємствами на період мобілізації та воєнного часу з метою виконання робіт, що мають оборонний характер), а саме:

безробітні та інші незайняті особи;

працівники функціонуючих в умовах воєнного стану підприємств (за погодженням з їх керівниками), що не залучені до виконання мобілізаційних завдань (замовлень) та не зараховані до складу позаштатних (невоєнізованих) формувань цивільного захисту, — у порядку переведення;

особи, зайняті в особистому селянському господарстві;

студенти вищих, учні та слухачі професійно-технічних навчальних закладів;

особи, які забезпечують себе роботою самостійно.

*{Пункт 5 доповнено новим абзацом згідно з Постановою
КМ № 475 від 23.09.2014}*

З кожною із зазначених осіб укладається строковий трудовий договір.

6. Забороняється залучати до суспільно корисних робіт малолітніх дітей та дітей віком від чотирнадцяти до п'ятнадцяти років, жінок, які мають дітей віком до трьох років, а також вагітних жінок у разі, коли виконання таких робіт може негативно вплинути на стан їх здоров'я.

7. Оповіщення, збір і комплектування груп працездатних осіб, що залучаються до виконання суспільно корисних робіт, безпосередньо забезпечується військовим командуванням за сприяння сільських та селищних голів, керівників підприємств (включаючи житлово-експлуатаційні підприємства, навчальні заклади тощо). Військове командування для організації залучення працездатних осіб до виконання суспільно корисних робіт здійснює заходи щодо:

забезпечення реєстрації (ведення обліку) працездатних осіб, що залучаються до виконання суспільно корисних робіт, проведення їх інструктажу, в тому числі з питань техніки безпеки;

забезпечення таких осіб засобами індивідуального захисту та робочим інструментом;

планування та ведення обліку обсягів випуску продукції, виконання робіт і надання послуг.

На осіб, які залучаються до виконання суспільно корисних робіт, поширюються вимоги законодавства у сфері охорони праці.

*{Пункт 7 доповнено абзацом згідно з Постановою
КМ № 1169 від 30.12.2015}*

8. Суспільно-корисні роботи визначаються військовим командуванням разом з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, а в разі відсутності такої можливості самостійно з урахуванням обставин, що склалися в регіоні (місцевості, населеному пункті), і несприятливих факторів техногенного, природного та воєнного характеру, що створюють загрозу для населення та істотно знижують рівень забезпечення його життєдіяльності.

*{Пункт 8 із змінами, внесеними згідно з Постановою
КМ № 1169 від 30.12.2015}*

9. Забороняється виконання суспільно корисних робіт на радіаційно або хімічно забруднених територіях, у районах ведення бойових дій, виникнення небезпечних і особливо небезпечних інфекційних хвороб, місця розташування вибухонебезпечних предметів, а також на необоронюваній місцевості.

10. Працівникам функціонуючих в умовах воєнного стану підприємств за виконання суспільно корисних робіт забезпечується оплата відповідно до умов оплати праці, встановлених за професією (посадою), на яку їх зараховано, і розмір такої оплати не може бути нижчим від розміру середньої заробітної плати за основним місцем роботи.

Іншим працездатним особам за виконання суспільно корисних робіт забезпечується оплата відповідно до умов оплати праці, встановлених за професією (посадою), на яку їх зараховано, і розмір такої оплати у разі виконання норми праці не може бути нижчим від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на дату її нарахування.

*{Пункт 10 в редакції Постанови
КМ № 312 від 10.04.2019}*

{Додаток виключено на підставі Постанови КМ № 1169 від 30.12.2015}

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ТА ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»	4
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»	4
Стаття 1. Дія норм законодавства про працю в умовах воєнного стану.....	4
Стаття 2. Особливості укладення трудового договору в умовах воєнного стану.....	4
Стаття 3. Особливості переведення та зміни істотних умов праці в умовах воєнного часу.....	5
Стаття 4. Особливості розірвання трудового договору з ініціативи працівника.....	5
Стаття 5. Особливості розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця.....	5
Стаття 6. Особливості встановлення та обліку часу роботи та часу відпочинку.....	5
Стаття 7. Особливості організації кадрового діловодства та архівного зберігання кадрових документів у роботодавця.....	6
Стаття 8. Робота в нічний час.....	6
Стаття 9. Особливості залучення до роботи деяких категорій працівників.....	6
Стаття 10. Оплата праці.....	6
Стаття 11. Зупинення дії окремих положень колективного договору.....	7
Стаття 12. Відпустки.....	7
Стаття 13. Призупинення дії трудового договору.....	7
Стаття 14. Діяльність профспілок.....	7
ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ.....	7
ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАКОМУ УКРАЇНИ «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»	9
Окремо слід виділити три таких моменти:.....	10
Особливості зміни істотних умов праці та переведення працівників в умовах воєнного часу.....	10
Особливості розірвання трудового договору у період дії воєнного стану.....	11
Особливості нормування тривалості робочого часу у період дії воєнного стану.....	11
Особливості роботи у нічний час в період дії воєнного стану, а також надурочних роботах, на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах.....	12
Оплата праці в умовах воєнного стану.....	13
Особливості дії колективного договору у період дії воєнного стану.....	14
Особливості надання відпусток у період дії воєнного стану.....	14
Новела трудового права — призупинення дії трудового договору під час воєнного стану.....	14
Особливості діяльності профспілок під час дії воєнного стану.....	15
Особливості дії Закону у часі.....	15

ІНШІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ТА ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	16
БРОНЮВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ	21
ОФОРМЛЕННЯ УВІЛЬНЕННЯ ПРАЦІВНИКА ЧЕРЕЗ ПРИЗОВ ПО МОБІЛІЗАЦІЇ	26
ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИПИНЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ЧЕРЕЗ ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ	28
ДІЇ РОБОТОДАВЦЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ. ДИСТАНЦІЙНА РОБОТА	32
Простій.....	32
Відпустки.....	32
Працівників призвали на військову службу або вони уклали контракт.....	32
ІНШІ НОРМАТИВНІ АКТИ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	34
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО МОБІЛІЗАЦІЙНУ ПІДГОТОВКУ ТА МОБІЛІЗАЦІЮ»	34
Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	35
Стаття 1. Визначення основних термінів.....	35
Стаття 2. Правова основа мобілізаційної підготовки та мобілізації.....	37
Стаття 3. Основні принципи і зміст мобілізаційної підготовки та мобілізації.....	37
Розділ II. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ МОБІЛІЗАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ.....	40
Стаття 4. Організація і порядок проведення мобілізаційної підготовки та мобілізації.....	40
Стаття 5. Мобілізаційні підрозділи.....	41
Стаття 6. Військово-транспортний обов'язок.....	42
Стаття 7. Фінансування мобілізаційної підготовки та мобілізації.....	43
Стаття 8. Стимулювання заходів з мобілізаційної підготовки.....	44
Стаття 9. Захист інформації про мобілізаційну підготовку та мобілізацію.....	44
Розділ III. ПОВНОВАЖЕННЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ, ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ, КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ, ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ МОБІЛІЗАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ.....	44
Стаття 10. Верховна Рада України.....	44
Стаття 11. Президент України.....	45
Стаття 12. Кабінет Міністрів України.....	45
Стаття 13. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері економічного розвитку.....	47
Стаття 13-1. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері економічного розвитку.....	48
Стаття 14. Повноваження Міністерства оборони України.....	49

Стаття 15. Повноваження інших центральних органів виконавчої влади та інших державних органів.....	51
Стаття 16. Повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим.....	53
Стаття 17. Місцеві органи виконавчої влади.....	55
Стаття 18. Органи місцевого самоврядування.....	57
Стаття 19. Судові органи.....	59
Стаття 20. Органи прокуратури України.....	59
Розділ IV. ОБОВ'ЯЗКИ ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ГРОМАДЯН ЩОДО МОБІЛІЗАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ.....	59
Стаття 21. Обов'язки підприємств, установ і організацій щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації.....	59
Стаття 22. Обов'язки громадян щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації.....	61
Стаття 23. Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації.....	63
Розділ V. БРОНЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНИХ НА ПЕРІОД МОБІЛІЗАЦІЇ ТА НА ВОЄННИЙ ЧАС.....	67
Стаття 24. Мета бронювання військовозобов'язаних.....	67
Стаття 25. Організація і порядок бронювання військовозобов'язаних.....	67
Розділ VI. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО МОБІЛІЗАЦІЙНУ ПІДГОТОВКУ ТА МОБІЛІЗАЦІЮ.....	68
Стаття 26. Відповідальність за організацію мобілізаційної підготовки та стан мобілізаційної готовності.....	68
Розділ VII. ПРИКІНЦЕВИ ПОЛОЖЕННЯ.....	68
УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ «ПРО ЗАГАЛЬНУ МОБІЛІЗАЦІЮ».....	69
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ УКАЗУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ «ПРО ЗАГАЛЬНУ МОБІЛІЗАЦІЮ».....	71
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОБОРОНУ УКРАЇНИ».....	72
Розділ I. ЗАСАДИ ОБОРОНИ УКРАЇНИ ТА ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВИ ДО ОБОРОНИ.....	73
Стаття 1. Визначення основних термінів.....	73
Стаття 2. Основи оборони України.....	77
Стаття 3. Підготовка держави до оборони.....	78
Стаття 4. Відсіч збройної агресії проти України.....	79
Розділ II. ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ОРГАНІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ, МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ І ОРГАНІЗАЦІЙ, ОБОВ'ЯЗКИ ПОСАДОВИХ ОСІБ, ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ У СФЕРІ ОБОРОНИ.....	80
Стаття 5. Верховна Рада України.....	80
Стаття 6. Президент України.....	80
Стаття 7. Рада національної безпеки і оборони України.....	80

Стаття 8. Ставка Верховного Головнокомандувача.....	81
Стаття 9. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері оборони.....	81
Стаття 10. Основні функції Міністерства оборони України.....	83
Стаття 11. Основні функції Генерального штабу Збройних Сил України.....	85
Стаття 12. Завдання інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів.....	87
Стаття 13. Діяльність центральних та інших органів виконавчої влади у сфері оборони.....	89
Стаття 14. Діяльність Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій у сфері оборони.....	91
Стаття 15. Діяльність органів місцевого самоврядування у сфері оборони.....	92
Стаття 16. Завдання підприємств, установ та організацій і обов'язки їх посадових осіб у сфері оборони.....	93
Стаття 17. Права та обов'язки громадян України у сфері оборони.....	94
Розділ III. ТЕРИТОРІАЛЬНА ОБОРОНА. ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ.....	94
Стаття 18. Територіальна оборона України.....	94
Стаття 19. Цивільний захист України.....	95
Розділ IV. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОБОРОНУ УКРАЇНИ.....	95
Стаття 20. Відповідальність за порушення законодавства про оборону України.....	95
Розділ V. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ.....	95
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ОБОВ'ЯЗОК І ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ».....	96
Глава I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	100
Стаття 1. Військовий обов'язок.....	100
Стаття 2. Військова служба і виконання військового обов'язку в запасі.....	102
Стаття 3. Правова основа військового обов'язку, військової служби, служби у військовому резерві.....	105
Стаття 4. Комплектування військовослужбовцями Збройних Сил України та інших військових формувань.....	105
Стаття 5. Склад військовослужбовців, резервістів і військовозобов'язаних. Військові звання.....	106
Стаття 6. Військові посади.....	107
Стаття 7. Військова форма одягу, знаки розрізнення і відзнаки військовослужбовців.....	109
Глава II. ПІДГОТОВКА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ.....	110
Стаття 8. Підготовка до військової служби.....	110
Стаття 9. Допризовна підготовка.....	111
Стаття 10. Підготовка призвоників з військово-технічних спеціальностей.....	111
Стаття 11. Військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу.....	111
Стаття 12. Підготовка до вступу у вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти.....	113

Стаття 13. Права та обов'язки громадян України, які проходять підготовку до військової служби.....	114
Глава III. ПРИПИСКА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО ПРИЗОВНИХ ДІЛЬНИЦЬ, ПРИЗОВ І ПРИЙНЯТТЯ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ.....	114
Стаття 14. Приписка громадян України до призовних дільниць.....	114
Стаття 15. Призовний вік. Призов громадян України на строкову військову службу.....	116
Стаття 16. Призовні комісії.....	118
Стаття 17. Відстрочка від призову на строкову військову службу.....	120
Стаття 18. Звільнення від призову на строкову військову службу.....	124
Стаття 19. Загальні умови укладення контракту на проходження військової служби.....	125
Стаття 20. Прийняття на військову службу за контрактом.....	126
Стаття 20-1. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.....	130
Стаття 21. Матеріальне забезпечення громадян України у зв'язку з призовом або прийняттям на військову службу.....	130
Глава III-1. ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ТА ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ ІНОЗЕМЦЯМИ ТА ОСОБАМИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА.....	131
Стаття 21-1. Прийняття на військову службу до Збройних Сил України іноземців та осіб без громадянства.....	131
Стаття 21-2. Особливості проходження військової служби іноземцями та особами без громадянства.....	132
Стаття 21-3. Грошове забезпечення іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу у Збройних Силах України.....	132
Стаття 21-4. Одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності іноземців або осіб без громадянства, які проходять військову службу у Збройних Силах України.....	132
Глава IV. ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ.....	134
Стаття 22. Граничний вік перебування на військовій службі.....	134
Стаття 23. Строки військової служби.....	134
Стаття 24. Початок, призупинення і закінчення проходження військової служби. Час та місце виконання обов'язків військової служби.....	139
Стаття 25. Підготовка громадян України для проходження військової служби на посадах осіб рядового, сержантського і старшинського та офіцерського складу.....	142
Стаття 26. Звільнення з військової служби.....	144
Глава V. ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ У ВІЙСЬКОВОМУ РЕЗЕРВІ. ВИКОНАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ОБОВ'ЯЗКУ В ЗАПАСІ.....	156
Стаття 26-1. Проходження служби у військовому резерві.....	156
Стаття 26-2. Проходження служби у військовому резерві в особливий період.....	158
Стаття 27. Зарахування в запас. Категорії запасу.....	158
Стаття 28. Розряди запасу та граничний вік перебування військовозобов'язаних у запасі.....	159
Стаття 29. Проходження зборів військовозобов'язаними та резервістами.....	159
Стаття 30. Звільнення від проходження зборів.....	163
Стаття 31. Присвоєння військових звань у запасі.....	164

Стаття 32. Переведення військовозобов'язаних у відставку.....	164
Глава VI. ВІЙСЬКОВИЙ ОБЛІК ГРОМАДЯН УКРАЇНИ.....	164
Стаття 33. Загальні правила військового обліку.....	164
Стаття 34. Персонально-якісний, персонально-первинний та персональний облік призовників, військовозобов'язаних та резервістів.....	165
Стаття 35. Загальний і спеціальний облік військовозобов'язаних та резервістів.....	166
Стаття 36. Військовий облік громадян України, які перебувають за кордоном.....	166
Стаття 37. Взяття на військовий облік, зняття та виключення з нього.....	166
Стаття 38. Обов'язки органів виконавчої влади, інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, закладів освіти, посадових осіб, призовників, військовозобов'язаних та резервістів щодо виконання правил військового обліку.....	170
Глава VII. ПРИЗОВ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ. ДЕМОБІЛІЗАЦІЯ. ПРИЗОВ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ЗА ПРИЗОВОМ ОСІБ ІЗ ЧИСЛА РЕЗЕРВІСТІВ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД.....	172
Стаття 39. Призов на військову службу під час мобілізації. Демобілізація.....	172
Стаття 39-1. Призов на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період.....	173
Глава VIII. ПРАВОВИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ КОНСТИТУЦІЙНИЙ ОБОВ'ЯЗОК ЩОДО ЗАХИСТУ ВІТЧИЗНИ.....	175
Стаття 40. Гарантії правового і соціального захисту громадян України, які виконують конституційний обов'язок щодо захисту Вітчизни.....	175
Стаття 41. Виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та резервістів під час виконання ними обов'язків служби у військовому резерві.....	176
Глава IX. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ОБОВ'ЯЗОК І ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ.....	176
Стаття 42. Відповідальність посадових осіб і громадян України.....	176
Глава X. ФІНАНСОВЕ І МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	177
Стаття 43. Фінансове і матеріальне забезпечення заходів, пов'язаних з організацією військової служби і виконанням військового обов'язку.....	177
Глава XI. КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІЙСЬКОВИЙ ОБОВ'ЯЗОК ТА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ.....	178
Стаття 44. Контроль за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу.....	178
Стаття 45. Нагляд за дотриманням законодавства про військовий обов'язок та військову службу.....	178
Глава XII. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ.....	178
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ».....	180
Стаття 1. Визначення воєнного стану.....	180

Стаття 2. Правова основа введення воєнного стану.....	181
Стаття 3. Військове командування.....	181
Стаття 4. Військові адміністрації.....	181
Стаття 5. Порядок введення воєнного стану.....	184
Стаття 6. Указ Президента України про введення воєнного стану.....	184
Стаття 7. Припинення та скасування воєнного стану.....	185
Стаття 8. Заходи правового режиму воєнного стану.....	185
Стаття 9. Здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування повноважень в умовах воєнного стану.....	188
Стаття 10. Неприпустимість припинення повноважень органів державної влади, інших державних органів в умовах воєнного стану.....	190
Стаття 11. Діяльність Президента України в умовах воєнного стану.....	194
Стаття 12. Діяльність Верховної Ради України в умовах воєнного стану.....	194
Стаття 12-1. Діяльність Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану.....	195
Стаття 12-2. Діяльність судів, органів та установ системи правосуддя в умовах воєнного стану.....	195
Стаття 13. Особливості дії нормативно-правових актів в умовах воєнного стану.....	196
Стаття 14. Повноваження Генерального штабу Збройних Сил України.....	196
Стаття 15. Повноваження військових адміністрацій.....	196
Стаття 15-1. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань утримання військовополонених.....	202
Стаття 16. залучення військових формувань та правоохоронних органів до здійснення заходів правового режиму воєнного стану.....	202
Стаття 17. Сприяння діяльності військового командування та військових адміністрацій.....	202
Стаття 18. Взаємодія військового командування та військових адміністрацій з органами державної влади в умовах воєнного стану.....	203
Стаття 19. Гарантії законності в умовах воєнного стану.....	203
Стаття 20. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану.....	203
Стаття 21. Правовий статус іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб іноземних держав в умовах воєнного стану.....	203
Стаття 22. Неприпустимість використання правового режиму воєнного стану для захоплення влади та порушення прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб.....	204
Стаття 23. Відшкодування збитків, завданих під час введення воєнного стану або повернення майна, що збереглося.....	204
Стаття 24. Інформування Генерального секретаря ООН та іноземних держав.....	204
Стаття 25. Відповідальність за порушення правового режиму воєнного стану.....	204
Стаття 26. Правосуддя в умовах воєнного стану.....	205
Стаття 27. Контроль за діяльністю військового командування, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.....	205
Стаття 28. Прикінцеві положення.....	205

**ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ».....** 207

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	210
Стаття 1. Соціальний захист військовослужбовців.....	210
Стаття 1-1. Законодавство про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей.....	210
Стаття 1-2. Гарантії соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей.....	211
Стаття 2. Заборона обмежень прав військовослужбовців.....	211
Стаття 3. Сфера дії цього Закону.....	211
Стаття 4. Забезпечення виконання законодавства щодо соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей.....	212
Розділ II. ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	212
Стаття 5. Забезпечення громадянських прав і свобод військовослужбовців.....	212
Стаття 6. Реалізація військовослужбовцями права на свободу світогляду і віросповідання.....	213
Стаття 7. Недоторканність військовослужбовця.....	214
Стаття 8. Основні права військовослужбовців, пов'язані з проходженням служби.....	214
Стаття 8-1. Право військовослужбовців на вибір місця проживання і виїзд за кордон.....	217
Стаття 9. Грошове забезпечення військовослужбовців.....	217
Стаття 9-1. Продовольче, речове та інше забезпечення військовослужбовців.....	219
Стаття 10. Службовий час і час відпочинку військовослужбовців.....	220
Стаття 10-1. Право військовослужбовців на відпустки. Порядок надання військовослужбовцям відпусток та відкликання з них.....	221
Стаття 11. Право військовослужбовців на охорону здоров'я та медичну допомогу.....	229
Стаття 12. Забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями.....	233
Стаття 13. Право військовослужбовців та членів їх сімей на освіту.....	238
Стаття 14. Пільги військовослужбовцям та членам їх сімей.....	240
Стаття 15. Пенсійне забезпечення і допомога.....	243
Стаття 16. Одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві.....	245
Стаття 16-1. Особи, які мають право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги.....	247
Стаття 16-2. Розмір одноразової грошової допомоги.....	248
Стаття 16-3. Призначення і виплата одноразової грошової допомоги.....	248
Стаття 16-4. Підстави, за якими призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються.....	250
Стаття 17. Відшкодування заподіяної шкоди.....	250
Стаття 18. Соціальні гарантії прав членів сімей військовослужбовців.....	250
Розділ III. ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОСКАРЖЕННЯ НЕПРАВОМІРНИХ РІШЕНЬ ТА ДІЙ, ОТРИМАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ.....	252
Стаття 19. Право військовослужбовця на оскарження неправомірних рішень та дій.....	252

Стаття 20. Право військовослужбовців на правову допомогу.....	252
Розділ IV. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ЗА ПОРУШЕННЯ ЦЬОГО ЗАКОНУ. НАГЛЯД ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЦЬОГО ЗАКОНУ.....	252
Стаття 21. Відповідальність посадових осіб за порушення цього Закону.....	252
Розділ V. ФІНАНСУВАННЯ ВИТРАТ, ПОВ'ЯЗАНИХ З РЕАЛІЗАЦІЄЮ ЦЬОГО ЗАКОНУ.....	252
Стаття 23. Фінансування витрат, пов'язаних з реалізацією цього Закону.....	252
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОПЛАТУ ПРАЦІ».....	254
Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	255
Стаття 1. Заробітна плата.....	255
Стаття 2. Структура заробітної плати.....	255
Стаття 3. Мінімальна заробітна плата.....	256
Стаття 3-1. Гарантії забезпечення мінімальної заробітної плати.....	256
Стаття 4. Джерела коштів на оплату праці.....	257
Стаття 5. Система організації оплати праці.....	257
Стаття 6. Системи оплати праці.....	257
Стаття 7. Законодавство про оплату праці.....	258
Розділ II. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ.....	258
Стаття 8. Сфера державного регулювання оплати праці.....	258
Стаття 9. Умови визначення розміру мінімальної заробітної плати.....	259
Стаття 10. Порядок встановлення і перегляду розміру мінімальної заробітної плати.....	259
Стаття 11. Мінімальні розміри ставок (окладів) заробітної плати і порядок їх встановлення.....	260
Стаття 12. Інші норми і гарантії в оплаті праці.....	260
Стаття 13. Оплата праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету.....	260
Стаття 13-1. Основні повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері праці, трудових відносин та зайнятості населення.....	261
Розділ III. ДОГОВІРНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ.....	261
Стаття 14. Система договірної регулювання оплати праці.....	261
Стаття 15. Організація оплати праці на підприємствах.....	261
Стаття 16. Організація оплати праці на підприємствах і в організаціях, яким з бюджету виділяються дотації.....	262
Стаття 17. Оплата праці працівників, які виконують роботи (надають послуги), не властиві основній діяльності галузі (підгалузі).....	262
Стаття 18. Оплата праці працівників загальних (наскрізних) професій і посад.....	262
Стаття 19. Оплата праці за сумісництвом.....	262
Стаття 20. Оплата праці за контрактом.....	263
Розділ IV. ПРАВА ПРАЦІВНИКА НА ОПЛАТУ ПРАЦІ ТА ЇХ ЗАХИСТ.....	263
Стаття 21. Права працівника на оплату праці.....	263
Стаття 22. Гарантії дотримання прав щодо оплати праці.....	263

Стаття 23. Форми виплати заробітної плати.....	263
Стаття 24. Строки, періодичність і місце виплати заробітної плати.....	264
Стаття 25. Заборона обмежень працівника вільно розпоряджатися своєю заробітною платою.....	264
Стаття 26. Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати.....	264
Стаття 27. Порядок обчислення середньої заробітної плати.....	265
Стаття 28. Захист прав працівників у разі банкрутства підприємства.....	265
Стаття 29. Повідомлення працівників про умови оплати праці.....	265
Стаття 30. Повідомлення працівника про розміри оплати праці.....	265
Стаття 31. Відомості про оплату праці працівника.....	266
Стаття 32. Вирішення трудових спорів з питань оплати праці.....	266
Стаття 33. Індексація заробітної плати.....	266
Стаття 34. Компенсація працівникам втрати частини заробітної плати у зв'язку з затримкою термінів її виплати.....	266
Розділ V. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	266
Стаття 35. Контроль за додержанням законодавства про оплату праці.....	266
Стаття 36. Відповідальність за порушення законодавства про оплату праці.....	267
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ВІДПУСТКИ».....	268
Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	269
Стаття 1. Законодавство про відпустки.....	269
Стаття 2. Право на відпустки.....	269
Стаття 3. Право на відпустки у разі звільнення.....	269
Стаття 4. Види відпусток.....	270
Стаття 5. Визначення тривалості відпусток.....	270
Розділ II. ЩОРІЧНІ ВІДПУСТКИ.....	271
Стаття 6. Щорічна основна відпустка та її тривалість.....	271
Стаття 7. Щорічна додаткова відпустка за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та її тривалість.....	272
Стаття 8. Щорічна додаткова відпустка за особливий характер праці та її тривалість.....	272
Стаття 9. Обчислення стажу роботи, що дає право на щорічну відпустку.....	272
Стаття 10. Порядок надання щорічних відпусток.....	274
Стаття 11. Перенесення щорічної відпустки.....	276
Стаття 12. Поділ щорічної відпустки на частини. Відкликання з відпустки.....	277
Розділ III. ДОДАТКОВІ ВІДПУСТКИ У ЗВ'ЯЗКУ З НАВЧАННЯМ. ТВОРЧА ВІДПУСТКА. ВІДПУСТКА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ТА УЧАСТІ В ЗМАГАННЯХ. ДОДАТКОВА ВІДПУСТКА ОКРЕМИМ КАТЕГОРІЯМ ГРОМАДЯН ТА ПОСТРАЖДАЛИМ УЧАСНИКАМ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ.....	278
Стаття 13. Відпустка у зв'язку з навчанням у середніх навчальних закладах.....	278
Стаття 14. Відпустка у зв'язку з навчанням у професійно-технічних навчальних закладах.....	278
Стаття 15. Відпустка у зв'язку з навчанням у вищих навчальних закладах, навчальних закладах післядипломної освіти та аспірантурі.....	278

Стаття 15-1. Відпустка у зв'язку з профспілковим навчанням.....	280
Стаття 16. Творча відпустка.....	280
Стаття 16-1. Відпустка для підготовки та участі в змаганнях.....	280
Стаття 16-2. Додаткова відпустка окремим категоріям громадян та постраждалим учасникам Революції Гідності.....	280
Розділ IV. СОЦІАЛЬНІ ВІДПУСТКИ.....	281
Стаття 17. Відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами.....	281
Стаття 18. Відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.....	281
Стаття 18-1. Відпустка у зв'язку з усиновленням дитини.....	281
Стаття 19. Додаткова відпустка працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину — особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи.....	282
Стаття 19-1. Відпустка при народженні дитини.....	282
Стаття 20. Порядок надання соціальних відпусток.....	283
Розділ V. ОПЛАТА ВІДПУСТОК.....	284
Стаття 21. Порядок оплати відпусток.....	284
Стаття 22. Відрахування із заробітної плати за час відпустки.....	284
Стаття 23. Кошти на оплату відпусток.....	285
Стаття 24. Грошова компенсація за невикористані щорічні відпустки.....	285
Розділ VI. ВІДПУСТКИ БЕЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ.....	286
Стаття 25. Відпустка без збереження заробітної плати, що надається працівникові в обов'язковому порядку.....	286
Стаття 26. Відпустка без збереження заробітної плати за згодою сторін.....	288
Розділ VII. ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД І КОНТРОЛЬ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІДПУСТКИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЙОГО ПОРУШЕННЯ.....	289
Стаття 27. Органи нагляду і контролю за додержанням законодавства про відпустки.....	289
Стаття 28. Відповідальність за порушення законодавства про відпустки.....	289
Розділ VIII. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	289
Стаття 29. Розгляд спорів щодо відпусток.....	289
КОДЕКС ЗАКОНІВ ПРО ПРАЦЮ УКРАЇНИ.....	290
Глава I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	295
Стаття 1. Завдання Кодексу законів про працю України.....	295
Стаття 2. Основні трудові права працівників.....	295
Стаття 2-1. Рівність трудових прав громадян України, недопущення дискримінації у сфері праці.....	296
Стаття 3. Регулювання трудових відносин.....	297
Стаття 4. Законодавство про працю.....	297
Стаття 5-1. Гарантії забезпечення права громадян на працю.....	297
Стаття 7. Особливості регулювання праці деяких категорій працівників.....	298
Стаття 8. Регулювання трудових відносин громадян, які працюють за межами своїх держав.....	298

Стаття 8-1. Співвідношення міжнародних договорів про працю і законодавства України.....	298
Стаття 9. Недійсність умов договорів про працю, які погіршують становище працівників.....	298
Стаття 9-1. Додаткові порівняно з законодавством трудові і соціально-побутові пільги.....	298
Глава II. КОЛЕКТИВНИЙ ДОГОВІР.....	299
Стаття 10. Колективний договір.....	299
Стаття 11. Сфера укладення колективних договорів.....	299
Стаття 12. Сторони колективного договору.....	299
Стаття 13. Зміст колективного договору.....	300
Стаття 14. Колективні переговори, розробка і укладення колективного договору, відповідальність за його виконання.....	300
Стаття 15. Реєстрація колективного договору.....	300
Стаття 16. Недійсність умов колективного договору.....	301
Стаття 17. Строк чинності колективного договору.....	301
Стаття 18. Поширення колективного договору на всіх працівників.....	301
Стаття 19. Контроль за виконанням колективного договору.....	301
Стаття 20. Звіти про виконання колективного договору.....	302
Глава III. ТРУДОВИЙ ДОГОВІР.....	302
Стаття 21. Трудовий договір.....	302
Стаття 22. Гарантії при укладенні, зміні та припиненні трудового договору.....	302
Стаття 23. Строки трудового договору.....	303
Стаття 24. Укладення трудового договору.....	303
Стаття 25. Заборона вимагати при укладенні трудового договору деякі відомості та документи.....	304
Стаття 25-1. Обмеження спільної роботи родичів на підприємстві, в установі, організації.....	304
Стаття 26. Випробування при прийнятті на роботу.....	304
Стаття 27. Строк випробування при прийнятті на роботу.....	305
Стаття 28. Результати випробування при прийнятті на роботу.....	305
Стаття 29. Обов'язок роботодавця до початку роботи працівника за трудовим договором.....	305
Стаття 30. Обов'язок працівника особисто виконувати доручену йому роботу.....	306
Стаття 31. Заборона вимагати виконання роботи, не обумовленої трудовим договором.....	306
Стаття 32. Переведення на іншу роботу. Зміна істотних умов праці.....	306
Стаття 33. Тимчасове переведення працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором.....	307
Стаття 34. Тимчасове переведення на іншу роботу в разі простою.....	307
Стаття 36. Підстави припинення трудового договору.....	308
Стаття 38. Розірвання трудового договору, укладеного на невизначений строк, з ініціативи працівника.....	309
Стаття 39. Розірвання строкового трудового договору з ініціативи працівника.....	309

Стаття 39-1. Продовження дії строкового трудового договору на невизначений строк.....	310
Стаття 40. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця.....	310
Стаття 41. Додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця з окремими категоріями працівників за певних умов.....	311
Стаття 42. Переважне право на залишення на роботі при вивільненні працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці.....	312
Стаття 42-1. Переважне право на укладення трудового договору у разі поворотного прийняття на роботу.....	313
Стаття 43. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця за попередньою згодою виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника).....	314
Стаття 43-1. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця без попередньої згоди виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника).....	315
Стаття 44. Вихідна допомога.....	316
Стаття 45. Розірвання трудового договору з керівником на вимогу виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника).....	316
Стаття 46. Відсторонення від роботи.....	317
Стаття 47. Обов'язок роботодавця провести розрахунок з працівником.....	317
Стаття 48. Облік трудової діяльності працівника.....	317
Стаття 49. Видача довідки про роботу та заробітну плату.....	318
Глава III-А. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ВИВІЛЬНЮВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	318
Стаття 49-2. Порядок вивільнення працівників.....	318
Стаття 49-4. Зайнятість населення.....	319
Глава IV. РОБОЧИЙ ЧАС.....	320
Стаття 50. Норма тривалості робочого часу.....	320
Стаття 51. Скорочена тривалість робочого часу.....	320
Стаття 52. П'ятиденний і шестиденний робочий тиждень та тривалість щоденної роботи.....	321
Стаття 53. Тривалість роботи напередодні святкових, неробочих і вихідних днів.....	321
Стаття 54. Тривалість роботи в нічний час.....	322
Стаття 55. Заборона роботи в нічний час.....	322
Стаття 56. Неповний робочий час.....	322
Стаття 57. Початок і закінчення роботи.....	323
Стаття 58. Робота змінами.....	323
Стаття 59. Перерви між змінами.....	323
Стаття 60. Гнучкий режим робочого часу.....	323
Стаття 60-1. Надомна робота.....	324
Стаття 60-2. Дистанційна робота.....	326
Стаття 61. Підсумований облік робочого часу.....	327
Стаття 62. Обмеження надурочних робіт.....	328
Стаття 63. Заборона залучення до надурочних робіт.....	328
Стаття 64. Необхідність одержання дозволу виборного органу первинної	

профспілкової організації (профспілкового представника) підприємства, установи, організації для проведення надурочних робіт.....	329
Стаття 65. Граничні норми застосування надурочних робіт.....	329
Глава V. ЧАС ВІДПОЧИНКУ.....	329
Стаття 66. Перерва для відпочинку і харчування.....	329
Стаття 67. Вихідні дні.....	329
Стаття 68. Вихідні дні на підприємствах, в установах, організаціях, пов'язаних з обслуговуванням населення.....	330
Стаття 69. Вихідні дні на безперервно діючих підприємствах, в установах, організаціях.....	330
Стаття 70. Тривалість щотижневого безперервного відпочинку.....	331
Стаття 71. Заборона роботи у вихідні дні. Винятковий порядок застосування такої роботи.....	331
Стаття 72. Компенсація за роботу у вихідний день.....	331
Стаття 73. Святкові і неробочі дні.....	332
Стаття 74. Щорічні відпустки.....	332
Стаття 75. Тривалість щорічної основної відпустки.....	332
Стаття 76. Щорічні додаткові відпустки та їх тривалість.....	333
Стаття 77. Творча відпустка.....	333
Стаття 77-1. Відпустка для підготовки та участі в змаганнях.....	333
Стаття 77-2. Додаткова відпустка окремим категоріям громадян та постраждалим учасникам Революції Гідності.....	333
Стаття 77-3. Відпустка при народженні дитини.....	334
Стаття 78. Невключення днів тимчасової непрацездатності до щорічних відпусток.....	334
Стаття 78-1. Неврахування святкових і неробочих днів при визначенні тривалості щорічних відпусток.....	334
Стаття 79. Порядок і умови надання щорічних відпусток. Відкликання з відпустки.....	334
Стаття 80. Перенесення щорічної відпустки.....	335
Стаття 81. Право на щорічну відпустку у разі переведення на інше місце роботи.....	336
Стаття 82. Обчислення стажу роботи, що дає право на щорічну відпустку.....	336
Стаття 83. Грошова компенсація за невикористані щорічні відпустки.....	337
Стаття 84. Відпустки без збереження заробітної плати.....	338
Глава VI. НОРМУВАННЯ ПРАЦІ.....	338
Стаття 85. Норми праці.....	338
Стаття 86. Запровадження, заміна і перегляд норм праці.....	339
Стаття 87. Строк дії норм праці.....	339
Стаття 88. Умови праці, які мають враховуватися при розробленні норм виробітку (норм часу) і норм обслуговування.....	339
Стаття 89. Заміна і перегляд єдиних і типових норм.....	339
Стаття 90. Порядок визначення розцінок при відрядній оплаті праці.....	339
Стаття 91. Збереження попередніх розцінок при впровадженні винаходу, корисної моделі, промислового зразка чи раціоналізаторської пропозиції.....	340
Стаття 92. Встановлення нормованих завдань при почасовій оплаті праці.....	340

Глава VII. ОПЛАТА ПРАЦІ.....	340
Стаття 94. Заробітна плата.....	340
Стаття 95. Мінімальна заробітна плата. Індксація заробітної плати.....	340
Стаття 96. Системи оплати праці.....	341
Стаття 97. Оплата праці на підприємствах, в установах і організаціях.....	342
Стаття 98. Оплата праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету.....	343
Стаття 100. Оплата праці на важких роботах, на роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці, на роботах з особливими природними географічними і геологічними умовами та умовами підвищеного ризику для здоров'я.....	343
Стаття 102-1. Оплата праці за сумісництвом.....	343
Стаття 103. Повідомлення працівників про запровадження нових або зміну діючих умов оплати праці.....	343
Стаття 104. Оплата праці при виконанні робіт різної кваліфікації.....	343
Стаття 105. Оплата праці при суміщенні професій (посад) і виконанні обов'язків тимчасово відсутнього працівника.....	344
Стаття 106. Оплата роботи в надурочний час.....	344
Стаття 107. Оплата роботи у святкові і неробочі дні.....	344
Стаття 108. Оплата роботи у нічний час.....	345
Стаття 109. Оплата праці за незакінченим відрядним нарядом.....	345
Стаття 110. Повідомлення працівника про розміри оплати праці.....	345
Стаття 111. Порядок оплати праці при невиконанні норм виробітку.....	345
Стаття 112. Порядок оплати праці при виготовленні продукції, що виявилася браком.....	345
Стаття 113. Порядок оплати часу простою, а також при освоєнні нового виробництва (продукції).....	346
Стаття 114. Збереження заробітної плати при переведенні на іншу постійну нижчеоплачувану роботу і переміщенні.....	346
Стаття 115. Строки виплати заробітної плати.....	346
Стаття 116. Строки розрахунку при звільненні.....	347
Стаття 117. Відповідальність за затримку розрахунку при звільненні.....	347
Глава VIII. ГАРАНТІЇ І КОМПЕНСАЦІЇ.....	347
Стаття 118. Гарантії для працівників, обраних на виборні посади.....	347
Стаття 119. Гарантії для працівників на час виконання державних або громадських обов'язків.....	348
Стаття 120. Гарантії і компенсації при переїзді на роботу в іншу місцевість.....	349
Стаття 121. Гарантії і компенсації при службових відрядженнях.....	349
Стаття 122. Гарантії для працівників, що направляються для підвищення кваліфікації.....	349
Стаття 123. Гарантії для працівників, що направляються на обстеження до медичного закладу.....	350
Стаття 124. Гарантії для донорів.....	350
Стаття 125. Компенсація за зношування інструментів, належних працівникам.....	350
Стаття 126. Гарантії для працівників — авторів винаходів, корисних моделей, промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій.....	350
Стаття 127. Обмеження відрахувань із заробітної плати.....	350

3) при відшкодуванні шкоди, завданої з вини працівника підприємству, установі, організації (Стаття 136).....	351
Стаття 128. Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати.....	351
Стаття 129. Заборона відрахувань з вихідної допомоги, компенсаційних та інших виплат.....	351
Глава IX. ГАРАНТІЇ ПРИ ПОКЛАДЕННІ НА ПРАЦІВНИКІВ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШКОДУ, ЗАПОДІЯНУ ПІДПРИЄМСТВУ, УСТАНОВІ, ОРГАНІЗАЦІЇ.....	
Стаття 130. Загальні підстави і умови матеріальної відповідальності працівників.....	352
Стаття 131. Обов'язки роботодавця та працівників по збереженню майна.....	352
Стаття 132. Матеріальна відповідальність у межах середнього місячного заробітку.....	352
Стаття 133. Випадки обмеженої матеріальної відповідальності працівників.....	353
Стаття 134. Випадки повної матеріальної відповідальності.....	353
Стаття 135. Межі матеріальної відповідальності у випадках, коли фактичний розмір шкоди перевищує її номінальний розмір.....	354
Стаття 135-1. Письмовий договір про повну матеріальну відповідальність.....	354
Стаття 135-2. Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність.....	355
Стаття 135-3. Визначення розміру шкоди.....	355
Стаття 136. Порядок покриття шкоди, заподіяної працівником.....	356
Стаття 137. Обставини, які підлягають врахуванню при визначенні розміру відшкодування.....	356
Стаття 138. Обов'язок доказування наявності умов для покладення матеріальної відповідальності на працівника.....	356
Глава X. ТРУДОВА ДИСЦИПЛІНА.....	
Стаття 139. Обов'язки працівників.....	357
Стаття 140. Забезпечення трудової дисципліни.....	357
Стаття 141. Обов'язки роботодавця.....	357
Стаття 142. Правила внутрішнього трудового розпорядку. Стагути і положення про дисципліну.....	357
Стаття 143. Заохочення за успіхи в роботі.....	357
Стаття 144. Порядок застосування заохочень.....	357
Стаття 145. Переваги і пільги для працівників, які успішно і сумлінно виконують свої трудові обов'язки.....	358
Стаття 146. Заохочення за особливі трудові заслуги.....	358
Стаття 147. Стягнення за порушення трудової дисципліни.....	358
Стаття 147-1. Органи, правомочні застосовувати дисциплінарні стягнення.....	358
Стаття 148. Строк для застосування дисциплінарного стягнення.....	358
Стаття 149. Порядок застосування дисциплінарних стягнень.....	359
Стаття 150. Оскарження дисциплінарного стягнення.....	359
Стаття 151. Зняття дисциплінарного стягнення.....	359
Стаття 152. Передача питання про порушення трудової дисципліни на розгляд трудового колективу або його органу.....	359
Глава XI. ОХОРОНА ПРАЦІ.....	
Стаття 153. Створення безпечних і нешкідливих умов праці.....	359

Стаття 154. Додержання вимог щодо охорони праці при проектуванні, будівництві (виготовленні) та реконструкції підприємств, об'єктів і засобів виробництва.....	360
Стаття 155. Заборона введення в експлуатацію підприємств, які не відповідають вимогам охорони праці.....	361
Стаття 156. Заборона передачі у виробництво зразків нових машин та інших засобів виробництва, впровадження нових технологій, що не відповідають вимогам охорони праці.....	361
Стаття 157. Державні міжгалузеві та галузеві нормативні акти про охорону праці.....	361
Стаття 158. Обов'язок роботодавця щодо полегшення і оздоровлення умов праці працівників.....	362
Стаття 159. Обов'язок працівника виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці.....	362
Стаття 160. Контроль за додержанням вимог нормативних актів про охорону праці.....	362
Стаття 161. Заходи щодо охорони праці.....	363
Стаття 162. Кошти на заходи по охороні праці.....	363
Стаття 163. Видача спеціального одягу та інших засобів індивідуального захисту.....	363
Стаття 164. Компенсаційні виплати за невиданий спеціальний одяг і спеціальне взуття.....	363
Стаття 165. Видача мила та знешкоджуючих засобів.....	363
Стаття 166. Видача молока і лікувально-профілактичного харчування.....	364
Стаття 167. Забезпечення працівників гарячих цехів газованою солоною водою.....	364
Стаття 168. Перерви в роботі для обігрівання і відпочинку.....	364
Стаття 169. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій.....	364
Стаття 170. Переведення на легшу роботу.....	364
Стаття 171. Обов'язки роботодавця щодо розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.....	365
Стаття 172. Застосування праці осіб з інвалідністю.....	365
Стаття 173. Відшкодування шкоди в разі ушкодження здоров'я працівників.....	365
Глава XII. ПРАЦЯ ЖІНОК.....	365
Стаття 174. Роботи, на яких забороняється застосування праці жінок.....	365
Стаття 175. Обмеження праці жінок на роботах у нічний час.....	366
Стаття 176. Заборона залучення вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до трьох років, до нічних, надурочних робіт, робіт у вихідні дні і направлення їх у відрядження.....	366
Стаття 177. Обмеження залучення жінок, що мають дітей віком від трьох до чотирнадцяти років або дітей з інвалідністю, до надурочних робіт і направлення їх у відрядження.....	366
Стаття 178. Переведення на легшу роботу вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.....	366
Стаття 179. Відпустки у зв'язку з вагітністю, пологами і для догляду за дитиною.....	367
Стаття 180. Приєднання щорічної відпустки до відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами.....	368
Стаття 181. Порядок надання відпустки для догляду за дитиною і зарахування її до стажу роботи.....	368
Стаття 182. Відпустка працівникам, які усиновили дитину (дітей).....	368

Стаття 182-1. Додаткова відпустка працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи.....	369
Стаття 183. Перерви для годування дитини.....	369
Стаття 184. Гарантії при прийнятті на роботу і заборона звільнення вагітних жінок і жінок, які мають дітей.....	370
Стаття 185. Надання вагітним жінкам і жінкам, які мають дітей віком до чотирнадцяти років, путівок до санаторіїв та будинків відпочинку і подання їм матеріальної допомоги.....	370
Стаття 186. Обслуговування матері на підприємствах, в організаціях.....	370
Стаття 186-1. Гарантії особам, які виховують малолітніх дітей без матері.....	370
Глава XIII. ПРАЦЯ МОЛОДІ.....	371
Стаття 187. Права неповнолітніх у трудових правовідносинах.....	371
Стаття 188. Вік, з якого допускається прийняття на роботу.....	371
Стаття 189. Облік працівників, які не досягли вісімнадцяти років.....	371
Стаття 190. Роботи, на яких забороняється застосування праці осіб молодше вісімнадцяти років.....	371
Стаття 191. Медичні огляди осіб молодше вісімнадцяти років.....	372
Стаття 192. Заборона залучати працівників молодше вісімнадцяти років до нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні.....	372
Стаття 193. Норми виробітку для молодих працівників.....	372
Стаття 194. Оплата праці працівників молодше вісімнадцяти років при скороченій тривалості щоденної роботи.....	372
Стаття 195. Відпустки працівникам віком до вісімнадцяти років.....	373
Стаття 196. Додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню.....	373
Стаття 197. Надання молоді першого робочого місця.....	373
Стаття 198. Обмеження звільнення працівників молодше вісімнадцяти років.....	374
Стаття 199. Розірвання трудового договору з неповнолітнім на вимогу його батьків або інших осіб.....	374
Стаття 200. Участь молодіжних організацій у розгляді питань праці і побуту молоді.....	374
Глава XIV. ПІЛЬГИ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ, ЯКІ ПОЄДНУЮТЬ РОБОТУ З НАВЧАННЯМ.....	374
Стаття 201. Організація виробничого навчання.....	374
Стаття 202. Створення необхідних умов для поєднання роботи з навчанням.....	375
Стаття 203. Заохочення працівників, які поєднують роботу з навчанням.....	375
Стаття 204. Здійснення виробничого навчання в робочий час.....	375
Стаття 205. Неприпустимість залучення до роботи, що не стосується спеціальності, яка вивчається.....	375
Стаття 206. Надання роботи у відповідності з набутою кваліфікацією.....	375
Стаття 207. Оплата праці за час виробничого навчання, перекваліфікації або навчання іншим спеціальностям.....	375
Стаття 208. Пільги для працівників, які навчаються у закладах середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти.....	375
Стаття 209. Скорочення робочого часу із збереженням заробітної плати для працівників, які навчаються в середніх загальноосвітніх школах.....	376

Стаття 210. Звільнення від роботи без збереження заробітної плати працівників, які навчаються у закладах середньої освіти.....	376
Стаття 211. Додаткова відпустка у зв'язку з навчанням у закладах середньої освіти.....	376
Стаття 212. Час надання щорічних відпусток працівникам, які навчаються у закладах освіти.....	377
Стаття 213. Додаткова відпустка у зв'язку з навчанням у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.....	377
Стаття 214. Відпустки без збереження заробітної плати працівникам, допущеним до вступних іспитів у заклади вищої освіти.....	377
Стаття 215. Пільги працівникам, які навчаються у закладах вищої освіти.....	378
Стаття 216. Додаткова відпустка у зв'язку з навчанням у закладах фахової передвищої, вищої освіти, закладах післядипломної освіти та аспірантурі.....	378
Стаття 217. Збереження заробітної плати на час додаткових відпусток у зв'язку з навчанням.....	379
Стаття 218. Надання працівникам, які навчаються у закладах вищої освіти та аспірантурі, вільних від роботи днів.....	379
Стаття 219. Оплата проїзду до місця знаходження вищого закладу освіти.....	380
Стаття 220. Обмеження надурочних робіт для працівників, які навчаються.....	380
Глава XV. ІНДИВІДУАЛЬНІ ТРУДОВІ СПОРИ.....	380
Стаття 221. Органи, які розглядають трудові спори.....	380
Стаття 222. Порядок розгляду трудових спорів деяких категорій працівників.....	381
Стаття 222-1. Врегулювання трудових спорів шляхом медіації.....	381
Стаття 223. Організація комісій по трудових спорах.....	381
Стаття 224. Компетенції комісії по трудових спорах.....	382
Стаття 225. Строки звернення до комісії по трудових спорах та порядок прийняття заяв працівника.....	382
Стаття 226. Порядок і строки розгляду трудового спору в комісії по трудових спорах.....	382
Стаття 227. Порядок прийняття рішень комісією по трудових спорах.....	383
Стаття 228. Оскарження рішення комісії по трудових спорах.....	383
Стаття 229. Строк виконання рішення комісії по трудових спорах.....	383
Стаття 230. Порядок виконання рішення комісії по трудових спорах.....	383
Стаття 231. Розгляд трудових спорів у місцевих загальних судах.....	384
Стаття 232. Трудові спори, що підлягають безпосередньому розглядові у місцевих загальних судах.....	384
Стаття 233. Строки звернення до місцевого загального суду за вирішенням трудових спорів.....	385
Стаття 234. Поновлення судом строків, пропущених з поважних причин.....	386
Стаття 235. Поновлення на роботі, зміна формулювання причин звільнення, оформлення трудових відносин з працівником, який виконував роботу без укладення трудового договору, та встановлення періоду такої роботи.....	386
Стаття 236. Оплата вимушеного прогулу при затримці виконання рішення про поновлення на роботі працівника.....	387
Стаття 237. Покладення матеріальної відповідальності на службову особу, винну в незаконному звільненні або переведенні працівника.....	388
Стаття 237-1. Відшкодування роботодавцем моральної шкоди.....	388

Стаття 238. Задоволення грошових вимог.....	388
Стаття 239. Обмеження повороту виконання рішень по трудових спорах.....	388
Стаття 240-1. Прийняття рішень органом, що розглядає трудові спори, у разі неможливості поновлення працівника на роботі внаслідок припинення діяльності підприємства, установи, організації.....	389
Стаття 241-1. Обчислення строків, передбачених цим Кодексом.....	389
Глава XVI. ПРОФЕСІЙНІ СПІЛКИ. УЧАСТЬ ПРАЦІВНИКІВ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ, УСТАНОВАМИ, ОРГАНІЗАЦІЯМИ.....	389
Стаття 243. Право громадян на об'єднання у професійні спілки.....	389
Стаття 244. Права професійних спілок, їх об'єднань.....	390
Стаття 245. Право працівників брати участь в управлінні підприємствами, установами, організаціями.....	390
Стаття 246. Первинні профспілкові організації на підприємствах, в установах, організаціях.....	390
Стаття 247. Повноваження виборного органу первинної профспілкової організації на підприємстві, в установі, організації.....	391
Стаття 248. Гарантії діяльності профспілок.....	392
Стаття 249. Обов'язок роботодавця щодо створення умов для діяльності профспілок.....	393
Стаття 250. Відрахування коштів підприємствами, установами, організаціями первинним профспілковим організаціям на культурно-масову, фізкультурну та оздоровчу роботу.....	394
Стаття 251. Обов'язок роботодавця надавати інформацію на запити профспілок, їх об'єднань.....	394
Стаття 252. Гарантії для працівників підприємств, установ, організацій, обраних до профспілкових органів.....	394
Глава XVI-A. ТРУДОВИЙ КОЛЕКТИВ.....	395
Стаття 252-1. Трудовий колектив підприємства.....	395
Стаття 252-5. Загальні принципи матеріальної заінтересованості трудового колективу в результатах господарської діяльності.....	396
Стаття 252-6. Формування колективу бригади.....	396
Стаття 252-7. Розподіл колективного заробітку у бригаді із застосуванням коефіцієнта трудової участі.....	396
Стаття 252-8. Взаємна відповідальність роботодавця і бригади.....	397
Глава XVII. ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ТА ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	397
Стаття 253. Особи, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.....	397
Стаття 254. Кошти загальнообов'язкового державного соціального страхування.....	397
Стаття 255. Види матеріального забезпечення та соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.....	397
Стаття 256. Пенсійне забезпечення.....	398
Глава XVIII. НАГЛЯД І КОНТРОЛЬ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ.....	398
Стаття 259. Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю.....	398
Стаття 260. Державний нагляд за охороною праці.....	398

Стаття 263. Повноваження місцевих державних адміністрацій та рад у галузі охорони праці.....	399
Стаття 265. Відповідальність за порушення законодавства про працю.....	399
Глава XIX. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ.....	401

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК

ТРУДОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ Видавничий дім «Професіонал»

Підписано до друку 04.06.2022. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Minion Pro.
Умовн. друк. арк. 26,5

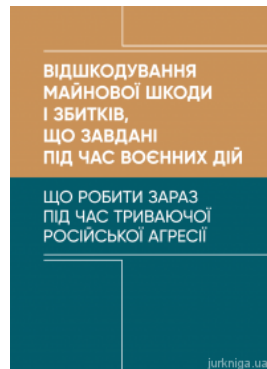
ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 1533

Книги, які можуть вас зацікавити

Кодекс законів про працю України

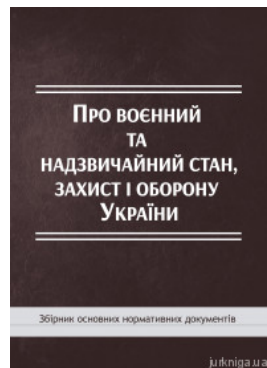
Відшкодування майнової шкоди і збитків, що завдані під час воєнних дій

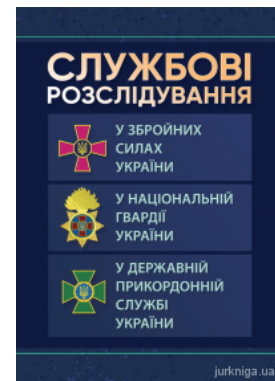
Воєнний стан в Україні. Актуальні роз'яснення, гарантії дотримання законності, заборони і обмеження, нормативне забезпечення

Мобілізація і мобілізаційна підготовка в Україні 2022

Про воєнний та надзвичайний стан, захист і оборону України: збірник основних нормативних документів

Службові розслідування: у Збройних Силах України, у Національній гвардії України, у Державній прикордонній службі України

Перейти до галузі права
Трудове право

[Перейти на сайт](#) →